

به نام

خالق

اندیشه ها

دانشگاه ولی عصر (عج) رفسنجان
دانشکده‌ی ادبیات و علوم انسانی
گروه زبان و ادبیات فارسی

پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته‌ی زبان و ادبیات فارسی

نقد و تحلیل رمان‌های عامه‌پسند برجسته‌ای از

فهیمة رحیمی، نسرین ثامنی و زویا پیرزاد

استاد راهنما

دکتر نسرین فلّاح

استاد مشاور

دکتر رویین تن فرهمند

دانشجو

آیدا رضوانی بروجنی

اسفند ۱۳۹۰

تمامی حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری‌های

حاصل از پژوهش موضوع این پایان‌نامه، متعلق به دانشگاه

ولی عصر (عج) رفسنجان است.

سپاس‌گزاری:

مراتب قدردانی خود را از رهنمودهای ارزنده‌ی خانم دکتر نسرین فلّاح، به‌عنوان استاد راهنما و آقای دکتر رویین‌تن فرهمند، به‌عنوان استاد مشاور تدوین این پایان‌نامه، ابراز می‌دارم. از همراهی و یاری برادرانم، آرش و حسین رضوانی و دوست گرامی، خانم صدیقه حسینی، طیّ مراحل گوناگون انجام این پژوهش، سپاس‌گزارم.

تقدیم :

حاصل این تلاش

بوسه‌ای است بر دست‌های

مادر و پدرم

چکیده

رمان عامه پسند، در جایگاه مقابل رمان جدی یا روشنفکری قرار می‌گیرد و به رمان‌هایی با سطح نازل و اغلب دارای ضعف‌های اساسی در ساختار و محتوا اطلاق می‌شود که فروش خوبی دارند. تعریف مذکور از رمان عامه‌پسند، گاه آثاری با سطوح و ساختار بسیار متفاوت را در برمی‌گیرد که این مسئله از جمله مشکلات ارزش‌گذاری و نقد این‌گونه رمان‌ها محسوب می‌شود. از سوی دیگر، زن بودن نویسندگان می‌بایست تفاوت‌هایی را در نوع نگاه و شخصیت‌پردازی‌ها و غیره در این آثار به‌وجود آورد. پژوهش پیش رو به شیوه‌ی تحلیلی- توصیفی و با تأکید بر اهمیت و تأثیر نقد و تحلیل در پیشرفت ادبیات داستانی انجام گردیده است. نقد ساختارگرایانه عناصر تشکیل دهنده‌ی داستان‌ها و عوامل ضعف و قدرت آن‌ها را مورد بحث قرار می‌دهد و نقد فمینیستی به تفاوت نوشتاری رمان‌ها با توجه به جنسیت نویسندگان و مباحث پیرامون زنان در آن‌ها می‌پردازد. مهم‌ترین نتایج به‌دست آمده در بخش ساختار، مربوط به نقاط ضعف پیرنگ و به ویژه پایان‌بندی، تعلیق و حقیقت‌مانندی داستان‌های عوام‌پسند و نقاط قوت و برتری آثار پیرزاد بر رمان‌های عوام‌پسند می‌باشد. در بخش نقد فمینیستی، انعکاس نگاه ویژه‌ی نویسندگان و حضور برجسته و متفاوت شخصیت‌های زن و طرح نیازها و احساسات آن‌ها در تعامل با مردان در آثار فمینیستی و غلبه‌ی مردسالاری و ضد فمینیسم و تقلیدی بودن دیدگاه، در اغلب آثار عوام‌پسند قابل توجه است.

کلیدواژه‌ها: رمان عامه‌پسند، زویا پیرزاد، ساختار، فهیمه رحیمی، نسرین ثامنی، نقد فمینیستی، نقد و تحلیل

فهرست مطالب

چکیده.....				
فهرست مطالب.....				أ
فصل	اول: کلیات			
پژوهش.....	1.....			
۱-۱- مبادی پژوهش.....	2.....			
۱-۱-۱- مسئله‌ی پژوهش.....	۲.....			
۱-۱-۱- پرسش‌های	۲-۱-۱- پرسش‌های			
پژوهش.....	3.....			
۱-۱-۱- فرضیه‌های	۳-۱-۱- فرضیه‌های			
پژوهش.....	3.....			
۱-۱-۱- اهمیت	۴-۱-۱- اهمیت			
پژوهش.....	3.....			
۱-۱-۱- پیشینه‌ی پژوهش.....	4.....			
۱-۱-۱- روش پژوهش.....	4.....			
۱-۲- تعاریف و مفاهیم پژوهش.....	5.....			
۱-۲-۱- تعاریف و مفاهیم.....	5.....			
۱-۳- نویسندگان و	۳-۱-۳- نویسندگان و			
آثار.....	10.....			
۱-۳-۱- معرفی نویسندگان و آثار.....	10.....			
۱-۳-۱- طبقه‌بندی	۲-۱-۳-۱- طبقه‌بندی			
کنونی	۲-۱-۳-۱- کنونی			
آثار.....	12.....			
فصل دوم: عادت می‌کنیم / زویا پیرزاد.....	14.....			
۲-۱- نقد	۱-۲-۱- نقد			
ساختار گرایانه.....	15.....			

15.....	۱-۱-۲	محتوا			
15.....	۱-۱-۱-۲	موضوع			
-۲	-۱	-۱	-۲		
16.....		مضمون			
-۳	-۱	-۱-۲			
18.....		درون مایه			
19.....	۲-۱-۲	پیرنگ			
-۱	-۲	-۱-۲			
19.....		آغاز			
19.....	۲-۱-۲-۲	میانه، گره افکنی و اوج			
و	-۳	-۲	-۱	-۲	پایان
20.....		گره گشایی			
-۴	-۲	-۱	-۲		
21.....		تعليق			
-۵	-۲-۱	-۲			
22.....		غافلگیری			
حقیقت	-۶	-۲-۱	-۲		
23.....		مانندی			
حرکت	-۷	-۲-۱	-۲		
24.....		طرح			
24.....	۳-۱-۲	زاویه دید			
26.....	۴-۱-۲	شخصیت ها			
53.....	۲-۲	نقد فمینیستی			
53.....	۱-۲-۲	نقد فمینیستی موضوع و شخصیت			
59.....		فصل سوم: چراغها را من خاموش می کنم / زویا پیرزاد			
	-۳	-۱	نقد		
60.....		ساختار گرایانه			
60.....	۱-۱-۳	محتوا			
60.....	۱-۱-۱-۳	موضوع			

۳-۱-۱	۱-۱	۲-۲	مضمون	60
۳-۱-۱-۳	۳-۱-۱	۳-۱-۱	درون مایه	62
۳-۳	۱-۱	۲-۲	پیرنگ	62
۳-۱-۲-۱	۱-۲-۱	۳-۱-۲	آغاز	62
۳-۱-۲-۲	۲-۲-۱	۳-۱-۲	میانه، گره افکنی و اوج	63
۳-۱-۲-۳	۳-۲-۱	۳-۱-۲	پایان و گره گشایی	65
۳-۱-۲-۴	۴-۲-۱	۳-۱-۲	تعلیق	67
۳-۱-۲-۵	۵-۲-۱	۳-۱-۲	غافلگیری	67
۳-۱	۲-۲	۳-۱	حقیقت	68
۳-۱	۲-۲	۳-۱	مانندی	68
۳-۱	۲-۲	۳-۱	حرکت	69
۳-۱	۲-۲	۳-۱	طرح	69
۳-۱	۲-۲	۳-۱	زاویه‌ی	70
۳-۱-۴	۴-۱-۱	۳-۱-۴	دید	70
۳-۱-۴	۴-۱-۱	۳-۱-۴	شخصیت‌ها	71
۲-۲	۲-۲	۲-۲	نقد فمینیستی	86
۲-۲	۲-۲	۲-۲	نقد فمینیستی	86
۲-۲	۲-۲	۲-۲	موضوع و	86
۲-۲	۲-۲	۲-۲	شخصیت	86
فصل چهارم: بانوی جنگل / فهیمه رحیمی				
۴-۱-۱	۱-۱-۱	۴-۱-۱	محتوا	92
۴-۱-۱	۱-۱-۱	۴-۱-۱	نقد ساختارگرایانه	93
۴-۱	۱-۱	۴-۱	مضمون	93
۴-۱	۱-۱	۴-۱	درون مایه	97

97.....	پیرنگ.....	۴-۱-۲	۴-۱
		۲-۱	۴-۱
97.....	آغاز.....		
97.....	۴-۱-۲-۲- میانه، گره افکنی و اوج.....		
98.....	۴-۱-۲-۳- پایان و گره گشایی.....		
99.....	۴-۱-۲-۴- تعلیق.....		
-۵		۲-۲	۴-۱
100.....	غافلگیری.....		
حقیقت		۶-۲	۴-۱
101.....	مانندی.....		
حرکت		۷-۲	۴-۱
103.....	طرح.....		
زاویه‌ی		۳-۱	۴-۱
103.....	دید.....		
104.....	۴-۱-۴- شخصیت‌ها.....		
113.....	۴-۲- نقد فمینیستی.....		
113.....	۴-۱-۲- نقد فمینیستی موضوع و شخصیت.....		
فصل	پنجم:	تاوان	عشق /
فهمیه			
116.....	رحیمی.....		
نقد		۱-۱	۵-۱
117.....	ساختار گرایانه.....		
-۱			۵-۱
117.....	محتوا.....		
117.....	۵-۱-۱-۱- موضوع.....		
-۲		۱-۱	۵-۱
117.....	مضمون.....		
-۳		۱-۱	۵-۱
121.....	درون مایه.....		
-۲-۱			۵-۱
121.....	پیرنگ.....		

-۱	-۲	-۱	-۵
	121.....	آغاز.....	
122.....		۵-۱-۲-۲- میانه، گره افکنی و اوج.....	
123.....		۵-۱-۲-۳- پایان و گره گشایی.....	
-۴	-۲	-۱	-۵
	124.....	تعليق.....	
-۵		-۲	-۱-۵
	125.....	غافلگیری.....	
-۶		-۲-۱	-۵
	126.....	حقيقت ماندی.....	
حرکت	-۷	-۲	-۱-۵
	127.....	طرح.....	
زاویه ی	-۳	-۱	-۵
	127.....	دید.....	
128.....		۵-۱-۴- شخصیت ها.....	
نقد		-۱	-۵
	136.....	فمینیستی.....	
و	موضوع	فمینیستی	نقد
		-۱	-۲
		-۱	-۵
	136.....	شخصیت.....	
۱۴۰.....		فصل ششم: باور آفتاب / فهیمه رحیمی.....	
۱۴۰.....		۶-۱- نقد ساختار گرایانه.....	
-۱-۱		-۶	
	140.....	محتوا.....	
-۱	-۱	-۱	-۶
	140.....	موضوع.....	
-۲	-۱	-۱	-۶
	140.....	مضمون.....	
-۳	-۱	-۱	-۶
	145.....	درون مایه.....	

-۲-۱		-۱		-۷	
	168.....				مضمون.....
-۳-۱		-۱		-۷	
	170.....				درون مایه.....
-۲		-۱		-۷	
	171.....				پیرنگ.....
-۱		-۲	-۱	-۷	
	171.....				آغاز.....
اوج	و	میان، گره افکنی	-۲	-۲	-۱
			171.....		
پایان		-۳	-۲	-۱	-۷
	171.....				و گره گشایی.....
-۴		-۲	-۱، -۷		
	173.....				تعلیق.....
-۵		-۲	-۱	-۷	
	173.....				غافلگیری.....
173.....				-۷ -۱ -۲ -۶	حقیقت ماندی.....
حرکت		-۷	-۲	-۱	-۷
	174.....				طرح.....
175.....					۷-۱-۳ زاویه دید.....
۱۹۴.....					۷-۱-۴ شخصیت‌ها.....
181.....					۷-۱-۱ نقد فمینیستی.....
و	موضوع	فمینیستی	نقد	-۱	-۲
				-۱	-۶
	181.....				شخصیت.....
185.....					فصل هشتم: دنیای پر امید / نسرین ثامنی.....
-۱					-۸
	186.....				نقد ساختار گرایانه.....
186.....					۸-۱-۱ محتوا.....
-۱		-۱	-۱	-۸	
	186.....				موضوع.....

-۲	-۱	-۱	-۸	
	187			مضمون.....
-۳	-۱	-۱	-۸	
	191			درون‌مایه.....
192				۸-۱-۲- پیرنگ.....
-۲	-۱	-۲	-۸	
	192			آغاز.....
192				۸-۱-۲-۳- میانه و اوج.....
پایان	-۴	-۲	-۱	-۸
	194			وگره‌گشایی.....
-۴	-۲	-۱	-۸	
	194			تعلیق.....
-۵	-	۲-۱	-۸	
	194			غافلگیری.....
194				۸-۱-۲-۶- حقیقت‌مانندی.....
حرکت	-۷	-۲	-۱	-۸
	196			طرح.....
197				۸-۱-۳- زاویه‌ی دید.....
-۴		-۱	-۸	
	198			شخصیت‌ها.....
-۱			-۸	
	210			نقدفمینیستی.....
211				۸-۲-۱- نقدفمینیستی موضوع و شخصیت.....
۲۱۳				فصل نهم: نتیجه‌ی پژوهش.....
۲۱۴				۹-۱- نتیجه.....
۲۲۵				فهرست منابع.....

فصل اوّل

کلیات پژوهش

فصل اول

کلیات پژوهش

1-1- مبادی پژوهش:

1-1-1- بیان مسأله‌ی پژوهش:

رمان‌های عامه‌پسند که از دهه‌های نخستین قرن معاصر تاکنون در زمره‌ی آثار ادبی پرمخاطب بوده‌اند، همواره از دیدگاه بسیاری از منتقدین ادبی، به دلایل گوناگون که اغلب ضعف در ساختار داستانی و زبانی عنوان می‌شود، مورد انتقاد واقع شده‌اند. برای نمونه در سه ماه نخست سال ۸۳ حدود ۲۸۰ رمان و مجموعه‌ی داستان ایرانی، منتشر شده است و بیش از ۱۳۰ عنوان از این آثار در رده‌ی کتاب‌های عامه‌پسندی جای می‌گیرد که از نظر نثر و شیوه‌ی نوشتار و ساختار، ارزشمند نمی‌باشند.

به نظر می‌رسد با توجه به مقبولیت روزافزون این شاخه از رمان، به ویژه در میان جوانان و نوجوانان و پیشینه‌ی پذیرش و شکل‌گیری آن در داخل و خارج حوزه‌ی فرهنگی ایران، دانش‌آموختگان ادبیات نیز ملزم به پذیرش این‌گونه رمان، به عنوان یک شاخه‌ی ادبی در خور بررسی می‌باشند. از این رو مبنای این پژوهش بر روشن ساختن بیش از پیش ساختار رمان‌های عامه‌پسند، از جنبه‌های مختلف شامل: شخصیت‌ها، زاویه‌ی دید، پیرنگ و محتوا است؛ همچنین با توجه به این که نویسندگانی اغلب این آثار زنان هستند، بررسی این‌گونه آثار از دیدگاه فمینیستی و بیان نقاط قوت و ضعف آن‌ها اهمیت دارد.

مهم‌ترین نویسندگان رمان عامه‌پسند در ایران، نسرین ثامنی، مرتضی مؤدب پور، محمد حجازی، فهیمه رحیمی و نازی صفوی هستند؛ اما در این پژوهش به دلیل دیدگاه‌های متفاوت و گاه متضاد که درباره‌ی آثار زویا پیرزاد از لحاظ قرار گرفتن در زمره‌ی آثار عامه‌پسند یا جدی وجود دارد، رمان‌های این

نویسنده که از پر مخاطب‌ترین آثار داستانی اخیر ما محسوب می‌شوند، در کنار آثار فهیمه رحیمی و نسرین ثامنی بررسی گردیده است.

پژوهنده، از میان آثار متعدد نویسندگان مذکور، سه اثر از فهیمه رحیمی با عنوان **بانوی جنگل**، **تاوان عشق** و **باور آفتاب**، دو اثر از نسرین ثامنی با نام‌های **گلی در شوره‌زار** و **دنیای پر امید** و هر دو رمان موجود از زویا پیرزاد با نام **چراغ‌ها را من خاموش می‌کنم** و **عادت می‌کنیم** را برگزیده است. پنج مورد از آثار مذکور با توجه به رکوردشکنی در فروش و بقیه به دلیل تفاوت محتوایی نسبی آن‌ها با آثار دیگر انتخاب شده است.

۱-۱-۲- پرسش‌های پژوهش:

- 1- نقاط ضعف عناصر ساختاری رمان‌های عامه‌پسند کدام است؟
- 2- دلایل استقبال عمومی از این آثار چیست؟
- ۳- دیدگاه زنانه‌ی نویسندگان آثار عامه‌پسند تا چه حد در آثارشان (در شخصیت و موضوع) نمود یافته است؟

۱-۱-۳- فرضیه‌های پژوهش:

- ۱- مهم‌ترین نقاط ضعف داستان‌های عامه‌پسند در بخش ساختار بیرونی این آثار و به ویژه مربوط به ضعف در پیرنگ و عدم انسجام منطقی حوادث است که باورپذیری آن‌ها را نیز دشوار می‌سازد.
- ۲- مهم‌ترین دلایل استقبال از آن‌ها مضمون عاشقانه و انعکاس پاره‌ای از واقعیت‌های اجتماعی و سادگی ساختار در آن‌هاست.
- ۳- با توجه به برخی تفاوت‌ها در نوع نگاه زنان و مردان به مسائل و رویدادها و عدم آگاهی این نویسندگان از اصول داستان‌نویسی، این مسأله نمود پررنگی دارد؛ همچنین احتمالاً شاهد نگاهی متفاوت به زنان و حتی برتری شخصیت‌های زن بر شخصیت‌های مرد خواهیم بود.

۱-۱-۴- اهمیت پژوهش:

در حال حاضر به عقیده‌ی اغلب منتقدان، در ساختار این نوع رمان، مشکلاتی وجود دارد که در خور بررسی است؛ همچنین برخی معتقدند که گسترش توجه به این نوع آثار، در نهایت به نزول سطح سلیقه‌ی

طیف وسیعی از مخاطبین ادبیات داستانی منجر خواهد شد و آثار فخیم و استوار داستانی ما را با رکود و عدم پذیرش روبه‌رو خواهد ساخت، چرا که کتاب‌هایی از این دست را بیشتر جوانان کم‌تجربه می‌خوانند و این‌گونه کتاب‌ها نه تنها تفکری بر نمی‌انگیزند که خواننده را آسان‌پسند و ساده‌اندیش بار می‌آورند. برخی نیز با طرفداری از این نوع رمان، آن را عامل گسترش کتاب‌خوانی و جذب مخاطبین بیشتر رمان می‌دانند. بدون شک، توجه به این آثار و نقد و تبیین ساختارها و روش‌های شکل‌گیری و اثربخشی آن‌ها، در درجه‌ی نخست، بر ساختارهای ادبیات داستانی تأثیر می‌گذارد و آن را بهبود می‌بخشد و در درازمدت، گرایش عمومی مخاطبین را تغییر می‌دهد و تا حدود زیادی جنبه‌های گوناگون و جایگاه واقعی این نوع رمان را مشخص خواهد نمود.

۱-۱-۵- پیشینه‌ی پژوهش:

تاکنون در زمینه‌ی نقد این نوع آثار به طور خاص، پژوهشی انجام نگرفته؛ اما در موارد مشابه آثاری به صورت پایان‌نامه ارائه شده است. از آن جمله عبارتند از:

۱- چگینی علی آبادی، پروین. (۱۳۸۳). **ساختارگرایی و بررسی عشق در سه رمان: زیبا، یکلیا و تنهایی او و سووشون**، دانشگاه الزهرا: پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد.

در این اثر، طی سه فصل به بررسی و تحلیل عناصر به کار رفته در رمان‌ها پرداخته شده است و در یک فصل، موضوع عشق تحلیل شده است.

۲- رنجبر، ابراهیم. (۱۳۸۴). **وصف و تحلیل شخصیت‌های هفت رمان واقع‌گرا**، دانشگاه تبریز: رساله‌ی دکتری.

در این اثر به بررسی شخصیت‌های هفت رمان از جهات گوناگون ظاهری، عقاید و رفتارهای فردی و اجتماعی، جایگاه اشخاص در رمان، متعارف یا غیر متعارف بودن آن‌ها، تناسب افراد با منش و پایگاه اجتماعی، نحوه‌ی تعامل اشخاص و هم‌خوانی اشخاص با ساختارها و طرح رمان پرداخته شده است.

۱- سرمشقی، فاطمه. (۱۳۸۵). **رویکرد جامعه‌شناختی و فمینیستی در تحلیل رمان سووشون**، پژوهشگاه علوم انسانی: پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد.

این پژوهش، در چهار فصل تدوین شده است که در فصل نخست و سوم به معرفی رویکردهای جامعه‌شناختی و فمینیسم و در فصل‌های دیگر به تحلیل رمان، از منظر این دو رویکرد می‌پردازد.

۱-۱-۶- روش پژوهش:

در ابتدا با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای، به جمع‌آوری اطلاعات، پرداخته شده است: مطالعه و انتخاب آثار پرفروش و تا حدودی متفاوت نویسندگان رمان‌های عامه‌پسند و همچنین مطالعه و فیش‌برداری منابع موجود در زمینه‌ی ساختارگرایی و نقد فمینیستی. سپس، اطلاعات جمع‌آوری شده تنظیم و ارائه گردیده است که تطبیق نظریات موجود در نقد ساختاری و فمینیستی، با آثار برگزیده و یادداشت‌برداری و تنظیم و تدوین یافته‌ها این مرحله را شامل می‌شود. این پژوهش، به شیوه‌ی تحلیلی-توصیفی ارائه گردیده است.

۱-۲- تعاریف و مفاهیم:

روایت (Narrative): «مایکل لان روایت را مختصر و مفید این‌طور تعریف می‌کند: توالی ملموسی از حوادثی که به صورت غیر تصادفی در کنار هم آمده‌اند» (اخوت، ۱۳۷۱: ۱۰). یعنی ارتباط بین حوادث، باید مشخص و با انگیزه باشد. مایکل تولان می‌گوید: «ارتباط ساده‌ی حوادث و توالی خطی آن‌ها نمی‌تواند روایتی را به وجود آورد؛ بلکه نویسنده به کمک گشتارهایی که به کار می‌برد حوادث را آن گونه که خود می‌خواهد جابه‌جا می‌کند و عناصر مشترک را کنار هم می‌گذارد». مشکل این جاست که تنها توالی عناصر مشترک روائی هم نمی‌تواند روایتی را به وجود آورد؛ اگر همه‌ی عناصر، با هم مشترک باشند دیگر روایتی نیست؛ زیرا دیگر چیزی برای تعریف کردن وجود ندارد. گشتارها موضوعاتی را که به ظاهر چندان شباهت و ارتباطی با هم ندارند به هم می‌پیوندند» (همان: ۱۱).

رمان (Novel): «رمان، مهم‌ترین و معروف‌ترین شکل ادبی روزگار ماست» (میر صادقی، ۱۳۸۶: ۳۹۰)؛ «ویلیام هزلت منتقد و مقاله‌نویس انگلیسی در قرن نوزده، رمان را چنین تعریف کرده است: داستانی است که بر اساس تقلیدی نزدیک به واقعیت، از آدمی و عادات و حالات بشری نوشته شده باشد و به نحوی از انحاء، شالوده‌ی جامعه را در خود تصویر و منعکس کند. این، تعریفی کلی است که داستان کوتاه را نیز در بر می‌گیرد و بیش‌تر بر رمان‌های واقع‌گرا قابل تطبیق است؛ مانند رمان‌های چشم‌هانش و سووشون؛ زیرا عناصر تشکیل‌دهنده‌ی آن‌ها از وقایع شبیه زندگی واقعی گرفته شده و محیط اجتماعی شخصیت‌های

داستان نیز در آن‌ها تصویر شده است؛ اما بر رمان‌های تمثیلی و سوررئالیستی و ... قابل تطبیق نیست» (همان: ۴۰۵).

«ای. ام. فورستر، در کتاب جنبه‌های رمان، به تعریف کمی رمان اشاره کرده است: رمان، داستانی است به نثر، با وسعتی معین. این برای ما کافی است؛ جز این که شاید اضافه کنیم که این حد یا وسعت، نباید کمتر از پنجاه هزار کلمه باشد. به لحاظ این گفتارها، هر اثر داستانی منثوری که بالغ بر پنجاه هزار کلمه باشد رمان است. بر طبق این تعریف، کتاب‌های شوهر آهو خانم و همسایه‌ها رمان محسوب می‌شود و کتاب‌های شازده احتجاب و بوف کور، طول لازم را برای رمان ندارد (همان: ۴۰۵).

در اغلب تعریف‌های ذکرشده، به واقعیت زندگی و انعکاس صحیح آن در رمان اشاره شده است؛ اما هدف رمان، ساختن زندگی نیست؛ بلکه ابداع مجدد آن است.

رمان، هرگز نمی‌تواند عین واقعیت‌های زندگی را منعکس کند؛ زیرا که زاییده‌ی تخیل است و با واقعیت‌های زندگی که نه خیالی‌اند، نه ابتکاری در ماهیت متفاوتند. با این حال، عناصر متشکل رمان، از واقعیت‌های زندگی گرفته شده و حقیقت‌مانند است (همان: ۴۰۷).

«بهترین رمان، رمانی است که وجدان را شست‌وشو بدهد و شعور ما را نسبت به خود و دنیای اطرافمان تعالی بخشد و گاهی نیز ما را از خود بی‌خود کند. فرق است میان رمانی که تصویری واقعی از زندگی به دست می‌دهد و رؤیای شکل‌گرفته‌ی ذهن را منعکس می‌کند تا رمان بازاری و نازلی که هدف آن چیزی جز سرگرمی و مشغول کردن خواننده نیست. رمان خوب، رمانی است که در واقعیتش صمیمیت و درستی باشد. خوب ببیند و خوب و با شهامت نشان بدهد و تصویرگر پاره‌ای از زندگی آدمی باشد» (همان: ۴۰۸).

در فرهنگ آکسفورد، رمان چنین تعریف شده است: روایت منثور داستانی با طول شایان توجه که در آن شخصیت‌ها و اعمال که نماینده‌ی زندگی واقعی‌اند با پیرنگی که کم و بیش پیچیده است، تصویر شده‌اند.

رمان، از جهات گوناگون انواعی دارد: رمان تاریخی، اجتماعی، سیاسی، جریان سیال ذهنی، تمثیلی، مستندگونه، بازاری و پاورقی (همان: ۶ و ۷).

رمان عامه‌پسند به معنای رایج (Popular novels): به دلیل نبود تعریف مشخصی از رمان عامه‌پسند فارسی و با توجه به پیشینه‌ی این نوع رمان، می‌توان اصطلاح متداول رمان عامه‌پسند را از جهاتی مطابق با رمان پاورقی دانست «رمانی که به بخش ادبی روزنامه‌های روزانه گفته می‌شود و در گذشته معمولاً پایین صفحه‌ی اول روزنامه را به خود اختصاص می‌داد و مخصوص نقد تئاتر بود و بعدها به صورت یک صفحه یا چند صفحه‌ی جداگانه در آمد. در ایران، چاپ رمان‌های فارسی به صورت پاورقی از